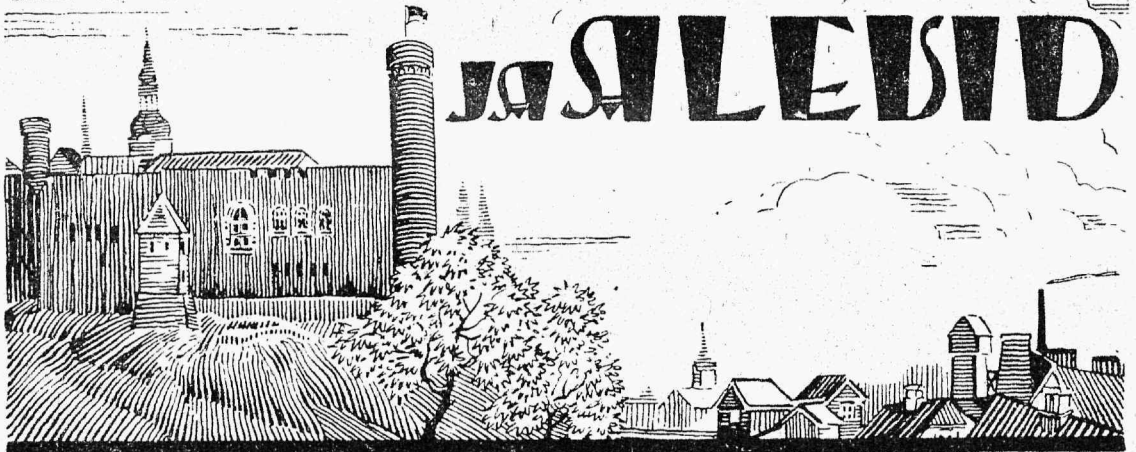

LINNAD

JA ALEVID

»EESTI LINNADE LIIDU HÄALEKANDJAK«

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas. Vastutav toimetaja: V. Smetanin.
Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6.

Ilmub 10 korda aastas.

V aastakäik.

Numbri hind 25 senti.

Nr. 5 (45)

Detsember

1932

SISU:

Eesti linnade ja alevite tervishoid 1920—
1930. — Dr. M. Püüman.

Ülevaade Nõmme linna majapidamisest.—
L. Mühlbach.

Perekonnaregistris erilehekülje avamisest
adopteeritud lapsele.

Korterite lugemine Kopenhaagenis, Fred-
riksbergis ja Gentoftes. — H. V. Dahl.

Kroonika.

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADELIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti LinnadeLiit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

No 5 (45) V AASTAKÄIK	Toimetus ja talitus: Eesti LinnadeLiit, Tallinn, Pikk 6, telefon 431-58. Ilmub 10 korda aastas.	1932 Detsember
---------------------------------	---	-------------------

Eesti linnade ja alevite tervishoid 1920—1930.

Dr. M. Püüman'i ettekanne ELL Esindajatekogu koosolekul Võrus, 19. juunil 1932.

III*).

Puudutades meie koolimajade küsimust ja koolitervishoidu, peab piirduma ainult linnadega, kuna alevite koolimajade kohta eraldi pole peetud statistikat. Alevite koolimajad arvestatakse ühes vastava maakonna koolimajadega.

Meie linnade koolimajade viletsat tervishoidlikku seisundit tunneb igaüks. Need puudused paistavad silma eriti teravalt, kui võrrelda meie koolimaju mitte enam Lääne-Euroopa riikide koolimajadega, nagu seda sagedasti oldi sunnitud tegema meie iseseisvuse algaastail, vaid meie oma uute koolimajadega, mis koolitervishoidlikult ei jäta midagi soovida ja mida sisemise rahuldustundega võib näidata igale asjasthuvitatud välismaalasele, näiteks, uued algkoolimajad Tallinnas, Tartus, Narvas jne. ja andmete põhjal, mis on saadaval linnade koolimajade kohta, selgub kuivõrt on paranenud meie kooliolud viimase 10 aasta jooksul.

Meie kooliskäiv noorsugu peab veetma oma parimad aastad, kus lapse organism areneb ja seetõttu nõuab palju puhast õhku, päikest ja liikumise vabadust, sagedasti pimedais, õhuvaeseis ja tolmuseis klassiruumes, viibima eriti külmal aastaajal ka vahetundide ajal samus ruumes, mistõttu on raskendatud õhu puhastamine klassiruumes ja mis üldist seisundit veelgi halvendab; kui lisada siia juurde veel tervishoiunõudele mittevastavaid koolipinke, millel lapsed peavad istuma mitu tundi päevas, siis pole ime, kui kooliskäivail lastel, iseäranis kehaliselt nõrgemal, tekivad n.n. „koolihaigused“, mis annavad end tunda ka vanemais eluaastais.

Kui teistes kultuurriikides „koolihaigused“ vähenevad, siis tänu ainult häile ajakohaseile koolimajadele ja vastavaile seadistule; ja meie ei saa siin sammuda iserada, vaid peame rühkima edasi ja võitlema selle eest, et meil kerkiks ikka rohkem ja rohkem ajakohaseid koolimaju mitte üksi keskkoolile, vaid ka algkoolile. Siinkohal peab pöörama tähelepanu ühele väga kurvale koolitervishoiosse puutuvale küsimusele. Nimelt muudeti 1930. a. avalikkude algkoolide hoonete ehitamise erimäärused, millised avaldati 1924. a. Seal muudeti klassiruumi kõrgust 3,5 m-lt — 3,0 m-le, aknaid lubatakse ehitada vähemad ja kuna nende suhe põrandapindalaga oli varemalt 1:5, võib see nüüd olla 1:7; põrandapindala õpilase kohta pidi olema varemalt 1,2 m², nüüd aga kuni 1 m²; õhumahtu õpilase kohta alandati 4,2 m³-lt — 3,0 m³-le.

Kahjuks ei tea asjaolusid, mis sundisid ministeeriumi talitama sellisel, kuid koolitervishoio seisukohalt on nad täiesti kahjulikud ja vastuvõtmatud ja kui hakatakse püstitama selliseid koolimaju, siis läheb meie koolitervishoid, mis liikus juba enam-vähem õigeis rööpais, täiesti tagurpidi. Oleks soovitav, kui linnade ja alevite esindajad ütleksid ka ses küsimuses oma autoriteetse sõna ja astutaks samme, et koolimajade ehitamisel pöörduks tagasi 1924. a. määruste juurde.

Meie keskkoolimajad on, võrreldes algkoolimajadega, paremas seisundis, olgugi et ka neil on puudusi tervishoidlikus mõttes. See oleneb sellest, et Vene ajal nii riik kui ka omavalitsused panid palju suuremat rõhku ajakohaste keskkooli- kui algkoolimajade ehitamisele.

*). Vt. „Linnad ja Alevid“ nr. 2 (42) ja . 4 (44) — 1932.

1920. a. oli keskkooles klassiruumed, kus töötati kahe vahetusega, 30,0%, 1930. a. — 7,5%; 1920. a. oli õpilasi II vahetuses 32,0%, 1930. a. — 7,6%. 1920. a. oli klassiruumed 564, 1930. a. — 597, neist pörandapindalaga, m^2 :

Aastad	alla 25	25—45	45—65	üle 65
1930	6,0%	38,9%	45,9%	10,2%
1920	10,3%	37,2%	42,0%	10,5%

Sellest võrdlusest on näha, et keskkooles klassiruumid alla 25 m^2 pörandapindalaga on vähenenud 10,3%-lt — 6,0%-le, mis on väga tähtis, kuna teised muutused on tähtsusetu. Üle riigi tuleb pörandapindala õpilasele keskmiselt 1,7 m^2 . Väheha pörandapindalaga klassiruumid on Võru keskkoolil, nimelt 1,2 m^2 .

Klassiruumide õhumahut õpilase kohta on:

Aastad	Klassiruumed	Õhumahut, m^3		
		alla 3,0	3,0—3,9	4,0!
1930	597	0,8%	9,5%	89,7%
1920	564	2,3%	14,5%	83,2%

Nagu tabelist selgub, on seisund paranenud ka õhumahu suhtes; 1930. a. on õhumahut üle 4,0 m^3 õpilase kohta 89,7% klassiruumest, 1920. a. — 83,2%. 1920. a. oli keskkooles klassiruumed õhumahuga alla 3 m^3 õpilase kohta 2 — Tallinna Kaarli kog. gümnaasiumis, kus 1 õhtupoole töötavas klassiruumis oli õhumahut õpilase kohta 2,9 m^3 , ja Otepää Haridusseltsi Eraühishumanitaargümnaasiumi 1 klassiruumis — 2,7 m^3 õpilase kohta (40 õpilast klassis).

3,0—3,9 m^3 õhumahuga ruumes töötasid linna keskkooliõpilasist Rakveres 4,0%, Valgas 7,1%, Haapsalus 8,9%, Tartus 9,6%, Viljandis 9,8%, Petseris 15,4%, Tallinnas 18,0%, Tõrvas 28,2% ja Võrus 58,9%. Ülejäänud osa õpilaste kohta mainitud, samuti ka siin mainimata jäänud linnades on klassiruumes õhumahut üle 4,0 m^3 õpilase kohta.

1920. a. puhastati õhku 60,6% keskkoolide klassiruumest akna, 13,2% — seinaventilaatori, 25,8% — akna ja seinaventilaatori ja 0,2% elektriventilaatori kaudu, 1930. a. — 55,0% klassiruumest akna, 13,7% — seinaventilaatori, 25,1% — akna ja seinaventilaatori, 5,2% — ukse ja akna ja 0,8% — elektriventilaatori kaudu.

Mis puutub klassiruumide valgustusse, siis on see keskkooles järgmine: kui lügeda normaalseks valgustust, kus pörandapindala on 5 korda suurem valgustuspindalast, siis on selliseid klassiruumed meie keskkooles ainult 11,4% (1920. a. — 10,1%), kus 5—7,5 korda suurem — 36,8% (1920. a. — 32,3%), kus üle 7,5 korda suurem — 51,8% (1920. a. — 57,6%).

Nii on märgata paranemist ka valgustusel. Linnade keskkooles on praegu eranditult elektrivalgustus, kuna 1920. a. valgustati 12,3% klassiruumest petrooleumiga.

1930. a. oli linnade keskkoolide klostetidest köetavaid ja veega 53,5% (1920. a. — 35,5%), veeta — 29,6% (1920. a. — 55,0%), mitteköetavaid klostette — 7,1% koolimajadest (1920. a. — 10,0%).

Mis puutub linnade algkoolide majusse, siis on nad, vaadatuna koolitervishoidlikult seisukohalt, üldiselt halvemas seisundis, kui keskkoolide majad, kuid ka siin on märgata paranemist.

Linnade algkooles tuli 1930. a. 777 klassikomplekti kohta 720 klassiruumi, millest tingitud 57 klassiruumi kasustamine kaks korda päevas, s. o. 7,4% kõigist klassiruumest; 1920. a. oli selliseid klassiruumed 25,9%.

Algkoolide klassiruumid pörandapindala järgi:

Aastad	Pörandapindala suurus, m^2			
	kuni 25,0	25,0—44,9	45,0—64,9	üle 65,0
1930	5,3%	34,9%	47,0%	11,0%
1920	6,1%	39,0%	39,7%	13,0%

Nagu tabelist selgub, on alla 25 m^2 klassiruumide arv vähenenud 6,1%-lt — 5,3%-le, kuna nende klassiruumide arv, millele pörandapindala vastab enam-vähem koolitervishoiu nõudeile, on tõusnud 39,7%-lt — 47,0%-le.

Algkoolide klassiruumid õhumahu järgi õpilaste kohta:

Aastad	Õhumahut, m^3		
	alla 3,0	3,0—3,9	üle 4
1930	3,9%	18,8%	17,3%
1920	7,4%	24,1%	68,5%

Tabelist selgub, et algkoolide klassiruumid on, võrreldes 1920. a., muutunud paremaks ka õhumahu suhtes õpilase kohta.

1930. a. toimetati õhuvahetust 50,6% algkoolide klassiruumest akna, (1920. a. — 60,0%), 4,3% — ukse ja akna, 29,4% — akna ja seinaventilaatori (1920. a. — 30,7%), 9,6% — seinaventilaatori (1920. a. — 8,4%) ja 6,1% elektriventilaatori kaudu (1920. a. — 0,2%).

Põranda- ja valgustuspindala suhe on linnade algkoolis järgmine: klassiruumes, kus põrandapindala on kuni 5 korda suurem valgustuspindalast, on 8,1% (1920. a. — 7,7%), kus 5—7,5 korda suurem — 31,5% (1920. a. — sama arv), kus üle 7,5 korda suurem — 60,4% (1920. a. — 60,8%).

Linnade algkoolimajade klassiruumes valgustatakse praegu elektriga, kuna 1920. a. 9,9% klassiruumest valgustati petrooleumiga. 1930. a. oli köetavaid klotsette veega 48,9% linnade algkoolimajust (1920. a. — 58,0%), veeta — 23,3% (1920. a. — 21,0%) ja mitteköetavaid — 15% (1920. a. — 21,0%).

Nagu näha ülaltoodud andmeist, on koolimajade seisund meil paranenud ja seda tänu sellele, et meie linnade omavalitsused on suutnud püstitada uusi koolimaju. Viimase 10 aasta jooksul on ehitatud juurde 20 uut koolimaja koolitervishoiu nõuete kohaselt, mis on aidanud märksa tõsta üldist koolimajade seisundit.

Peale nende suuremate küsimuste, mis tuleb lahendada meie linnade ja alevite omavalitsusil, on veel rida teisi küsimusi, mis on tervishoidlikult sama tähtsad.

Suuremal osal linnadest on olemas oma tapamajad; üksikud on jäänud juba vanaks ja kitsaks ja nõuavad ajakohast ümberehitamist, näiteks, Tallinnas, kuid sellekohaste summade puudumisel on seda aasta-aastalt lükatud edasi, olgugi, et sellekohased projektid juba ammu valmis. Kõik omavalitsused on avaldanud tervishoidlikke sundmäärusi, mis puudutavad mitmesuguseid alasid, nagu liha ja teiste toiduainete kauplusi, nii ruumide kui ka arstliku järelevalve suhtes, igasuguste muude äride ja ärides teeniva personaali arstliku järelevalve, kontrolli teostamine piima üle, mis on eriti raske ja tekitanud palju nurinat. Tervishoidlikkude sundmääruste avaldamises sammuvad esirinnas linnade omavalitsused, kuid peab tähendama, et ka meie alevite omavalitsused on suutnud teha sel alal väga palju ja kui sirvida „Riigi Teatajaid“, siis just

viimaseil aastail, mis ei jäta avaldamata mõju üldtervishoidlikule seisundile.

Puudutagem paari sõnaga ka saunade küsimust. Juba esimesel omavalitsustege-laste kongressil oli sellest juttu, kuid see ei taha nihkuda paigast. Peale Pärnu, kus saun juba olemas 1907. a., on ainult Kuressaare ehitanud linna sauna 1927. a.; nagu näitab Pärnu linna aruanne, on saun hästitasuv ettevõtte ja annab linnale isegi teatavat jääki; ärilisel seisukohalt peab soovitama saunade ehitamist ja tervishoidlikult oleks ta elanikele väga tähtis.

Teine ettevõtte, mis on hästitasuv ja annab linnale jääki, on linna apteegid. Neid on praegu Tallinnas, Tartus, Rakveres, Võrus, Haapsalus, Viljandis ja Nõmmel. Apteekide asutamist peab soovitama kõigile omavalitsusile. Siin on võimalus anda vaesemale rahvakihile arstimeid maksuta ehk alandatud hinnaga, ilma et see koormaks otse linna kassat.

Viimase 10 aasta jooksul on loodud meie omavalitsuste poolt peale muu terve rida mitmesuguseid tervishoidlikult tähtsaid asutisi, näiteks, kooliambulatoriume ja -hambakliinikuid, emade-nõustamiskohti, tiisikusambulatoriume, maksuta suguhaiguste-ambulatoriume, vaesteam-bulatoriume jne. Tallinnas, näiteks, on viimaste tegevus 10 aasta jooksul kasvanud 3-kordseks. Toetuse andmine puudustkannatavate kesk-, kutse- ja algkooli-õpilastele kasvab aasta-aastalt.

Tallinnas, näiteks, anti 1925. a. toetust algkoolile 17 471 kr., 1930. a. juba 34 194 kr., s. o. 100% võrra rohkem; vaesemaid lapsi saadetakse suvel suvekooli-niaisse, on asutatud terve rida spordivälju jne. Meie supellinnad, peamiselt Pärnu ja Haapsalu, on heakorra ja tervishoiu alal just viimaseil aastail teinud palju, mis oli seotud suurte kuludega.

Üldiselt peab tähendama, et meie linnade ja alevite omavalitsused on viimase 10 aasta jooksul teinud suure töö heakorra ja tervishoiu alal, mis peegeldub ka omavalitsuste büdžetis. Kulud heakorra ja tervishoiu alal näitavad üldiselt kasvamise tendentsi, ainult mõned alevid on viimaseil aastail piiranud kulusid neile aladele (Kallaste, Võõpsu).

Alljärgnevaist tabelleist on näha mitu protsenti omast eelarvest kulutasid linnad ja alevid heakorrale ja tervishoiule (vanad linnad 1922. ja 1929./30. a., uued linnad ja alevid — 1924. ja 1929./30. a.).

Linnad	1929./30. a.		1922. a.	
	Heakord	Tervis-hoid	Heakord	Tervis-hoid
Tallinn	19,59	16,08	19,10	16,80
Tartu	20,91	11,05	14,15	12,37
Narva	12,29	18,63	6,31	18,47
Pärnu	21,98	12,78	13,02	11,61
Valga	12,02	5,27	7,53	6,61
Viljandi	19,94	33,91	11,63	4,87
Rakvere	16,27	10,72	9,00	8,52
Võru	16,49	26,37	8,98	13,90
Haapsalu	22,80	4,57	19,82	14,04
Kuressaare	21,52	2,36	21,23	4,34
Paide	6,71	20,94	12,47	15,66
Petseri	28,67	3,56	11,63	0,00
Paldiski	9,37	2,36	0,99	3,95
1924. a.				
Nõmme	11,21	3,75	16,65	12,28
Tapa	6,49	4,25	18,18	5,24
Põltsamaa	25,86	3,73	22,05	8,40
Türi	6,56	1,47	3,12	4,69
Tõrva	15,29	1,36	11,64	7,01

Aleviid	1929./30.		1924. a.	
	Heakord	Tervis-hoid	Heakord	Tervis-hoid
Mustvee	14,53	0,00	7,36	2,79
Narva-Jõesuu	23,63	0,00	24,08	5,73
Kunda	17,15	0,00	0,65	10,22
Otepää	0,39	1,69	0,59	15,10
Mõisaküla	3,60	6,54	9,07	8,45
Sindi	15,70	0,29	0,00	33,34
Kallaste	0,00	0,00	0,00	4,17
Jõhvi	19,15	4,05	20,53	5,98
Kärda	0,83	0,00	13,10	8,30
Elva	38,46	0,00	23,49	2,43
Antsla	6,33	1,63	10,09	10,17
Kilingi-Nõmme	6,68	1,16	5,35	6,30
Jõgeva	34,41	0,00	31,84	0,63
Võõpsu	0,00	0,00	0,00	5,29
Keila	4,76	0,00	0,00	0,00
Mustla	10,06	4,79	0,00	0,00
Suure-Jaani	6,52	4,68	18,35	10,11

Kui nüüd võrrelda tööd, mis viimaste aastate jooksul on teinud linna- ja aleviomavalitsused heakorra ja tervishoiu alal ja arvestada ka neid kulusid, mis on tehtud sel alal (siinjuures peab pidama meele, et nii riigi kui omavalitsuste poolt saadud ehituslaenu korterite ehitamiseks pole arvestatud ja nagu teada on linna- ja aleviomavalitsused saanud riigilt üle 3 000 000 kr. ja kui sellele arvata juurde omavalitsuste poolt seaduse järgi antud summa — 450 000 kr., siis saab võrdlemise aukartustäratava summa, mis on kulutatud uute ehitiste püstitamiseks). Kui pidada silmas ühelt poolt kõiki seda ja tei-

selt poolt vaadelda haigus- ja nakkushaigusjuhtumite arvu ja surevust, siis võib juhtuda, et nii mõnelgi omavalitsustege-lasel langevad käed lootusetult rüppe ja ta võib tulla arvamusel, et see töö ja vaev, samuti ka kulud sel alal on olnud täiesti asjatud.

Kui piirduda pealiskaudse vaatlemisega, siis võib küll tulla sellisele otsusele, kuid tungides asja sisusse, peab tulema teisele otsusele. Juba alul juhiti tähelepanu sellele, et sagedasti võivad ägedad nakkushaigused levida ka seal, kus tervishoidlikud olud on head ja maatervishoiu otseks näitajaks on kõhuseotõve, paratüüfuse, verise kõhutõve jne. levimine. Viimased, on meil kas hoopis kadunud või vähenenud aasta-aastalt. Kahjuks ei saa seda öelda tiisikuse kohta. Tiisikus on seotud tihedasti korteriküsimuse lahendamisega ja nagu näitavad arvud, ei taha see meil nihkuda paigast.

Kuid kõhuseotõve- ja sesse rühma kuuluvate haiguste juhtumite arvu vähenemine on just tervishoiu ja heakorra alal tehtud töö tulemuseks; siin võib ju öelda, et tulemus on väike, mis ka vastab tõsioludele, kuid teiste riikide statistika kõneleb sama keelt ja pole mingit lootust, et meie seda suudaksime teha lähema aja ja vähema vaeva, töö ja kuludega. *Per aspera ad astra!* Raskustega võideldes ja neid võites, jõutakse edasi, jõutakse sihile.

Lõpuks lubatagu esitada järgmised resolutsioonid koosolekule kaalumiseks ja vastuvõtmiseks:

Linnade ja alevite heakorra ja tervishoiu tähtsaimaiks aluseiks on otstarbekohane ja kavakindel planeerimine ja ehitamine; et maksev ehitusseadus on vananenud, siis on tungivalt tarvilik uue ajakohase seaduse avaldamine.

Tuleks panna suuremat rõhku avalikkude puisteede, aegade ja parkide soetatamisele, eriti kurortlinnades, nii ka spordi- ja mänguplatside juurdeehitamisele.

Linnade ja alevite maapinna rüvetuse kohta puuduvad meil igasugused andmed; seepärast oleks soovitatav korraldada vastav ülemaaline uurimine.

Elumajade juurdeehitamine peab kestma riigi ja omavalitsuste toetamisel; ainult korteriolude lahendamise võime tõkestada tiisikuse levimist. Korterinspeksiooni tuleb teostada igalpool.

Uute koolimajade juurdeehitamist tuleb jätkata raugematu energiaga ja algkoolimajade ehitamist peaks teostatama 1924. a. avaldatud ehitusmääruste alusel; lastehaiglate ehitamine, eriti suuremais linnades, on hädatarvilik.

Teede ajakohasele sillutamisele ja kanalisatsioonivõrgu laiendamisele tuleks panna suuremat rõhku; see aitaks vähendada tolmu ja kaitseks maapinda rüvetuse eest.

Samuti tuleks panna rõhku elanikkude varustamisele puhta veega filterveevärkide ja sügavate puurkaevude ehitamise teel.

Neis linnades ja aleviis, kus puudub kanalisatsioon, tuleks pöörata suuremat tähelepanu klosettidele; tehniliselt halvasti ehitatud klosetid aitavad rüvetada maapinda, mis omaltpoolt soodustab kaevude rüvetamist.

Tuleks panna suuremat rõhku tervishoidlikkude sundmääruste maksmapanemisele igal alal, nagu piima, liha- ja saaduste, kalade ja muude toiduainete ja igasuguste äride ja tööstusasutiste kohta.

Tuleks panna suuremat rõhku majade õuede sillutamisele ja puhtusele, pühkmete ja mustuse sagedamale väljaveole ja korraldada seda vastavate sundmäärustega vastavalt tervishoiunõudeile.

Lähimas tulevikus peaks teostatama saunade ehitamist; need on ettevõtted, millised on tähtsad tervishoiu seisukohalt ja millised on täiesti tasuta (Pärnu).

Samuti tuleks hoolitseda selle eest, et suvel igalpool, kus vesi lähedal, asutataks elanikele supelkohad.

Tuleks panna suuremat rõhku omavalitsuste apteekide asutamisele; see võimaldaks anda vaesematele elanikele arstimeid odavamalt ehk täiesti maksuta omavalitsuste kassat koormamata ja need võiks anda isegi jääki.

Laste maale ja suvekolooniaisse saatmist suveks tuleks rajada laiemale alusele, nii et kõik lapsed võiksid vähemalt ühe kuu veeta puhtas päikeseküllases õhus.

Oleks väga soovitatav, et linna- ja alevivalitsused suhtuks soojemalt statistikas ja toetaks ELL büroo algatust statistiliste andmete hankimises.

Ülevaade Nõmme linna majapidamisest.

L. Mühlbach.

Nõmme linnapea abi.

Nõmme on saanud aleviks ja linnaks 15 aasta jooksul. Praegu on ta rahvaarvult viies linn Eestis. Perekonnatoitjad elanikud oma rõhuvas enamuses hangivad eluütlpidamist Tallinnast, kasustades Nõmme linna öökorteriks ja vaba aja veetmiseks, samuti ka oma perekondade asukohaks. Nõmme on seks kõigiti sünnis oma asukoha, kuiva õhu ja männimetsa tõttu, eriti lastega perekondadele ja tervislikkude häiretega inimesile. Ta on mugavaks koduks ka kõigile neile, kes armastavad vaba loodust, aiandust ja rahu.

1873. a. müüs Jälgimäe mõisa omanik Nikolai Glehn Nõmme metsast esimese ehituskruundi, pannes sellega aluse Nõmme suvituskohale. Varemalt oli siin ainult kaks ehitist — raudteejaam ja kõrts.

Aastate jooksul hakkas Nõmmest tekima meelepärane suvituskohatallinlasile. Nõnda oli 1900. a. juba ümmarguselt 300 elamut 7—800 alalise elanikuga ja umbes 1000 suvitajaga. 1908. a. asutati sakslaste ja saksastunud eestlaste ja lätlaste ettevõttel heakorraselts, kel oli suuri teeneid

Nõmme elu korraldamisel umbes viiekuue aasta kestel. Nii õnnestus tal avada politseipunkti, esialgu küll seltsi enese kulul, saada postkontorit, parandada raudteeühendust Tallinnaga, nõutada Nõmmele suvituskoha õigused (1914. a.), ehitada seltsimaja jne. 1910. a. asutati tuletõrjeselts ja avati apteek.

Elanikkude ja elamute arvu kasvamine näitas järjekindlat tõusu, eriti rohkearvuliseks paisus suvitajate pere. Viimaste arv vähenes tunduvalt maailmasõjaaastail. Siiski polnud Nõmme sel ajal midagi muud kui tavaline ja vähenõudlik suvituskohat ega polnud kellelgi põhjust uskuda ega näha ette, et temast lähema aastakümne jooksul tekib oma maaalalt, elamute ja rahvaarvult nimekas linn teiste linnade peres.

1919. a. oli ümmarguselt 500 elamut umbes 4000 alalise elanikuga, praegu on üle 2000 elamu ümmarguselt 14 000 elanikuga. Alevi ja linna kiire kasvamine sündis Eesti iseseisvuse ajal, mida soodustasid Tallinna äärmiselt terav korteri-

kriis, elektrirongid, ehituskruuntide saamine soodsail tingimusil ja elektrivalgustuse saamine Ellamaa jõujaamast, kui ka rahvaarvu kasvamisega kaasaskäiv koolikorraldus ja muud hädatarvilikud heakoratoimingud ja -asutised.

Kuni 1880. a. allus Nõmme Jälgimäe mõisa osana mõisa politseile. Sealtpaale omandas Nõmme iseseisva ühiku ilme, kuid allus omavalitsuslikult Saue vallavalitsusele. 1917. a. sai ta alevi õigused tänu n.n. „Kerenski seadusele“ ja selle seaduse põhjal tehtud Harju maanõukogu otsusele. Viimane oli tingitud Nõmme elanikkude sellekohasest palvest.

Jaauanuaris 1918 peeti alevivolikogu esimene koosolek, kuid ebaõnnestunud tagajärgedega — volikogust moodustati ajavaimule vastavalt tööliste ja soldatite nõukogu ja võeti hääleõigus neilt volinikelt, kes polnud päri sellise nimemuutmisega. Enamlaste võimutsemine kestis poolteist kuud, millele tegid lõpu Saksa okupatsiooniväed.

Volikogu asus uuesti tööle, juba enamlasteta, kuu aega hiljem saadeti ta aga laiali Saksa võimude korraldusel. Viimaste lahkumisel Eesti pinnalt asus volikogu jälle oma kahel korral katkestatud ülesannete täitmisele ja tegi seda uute valimisteni 30. juunil 1919.

Vabariigi Valitsuse otsusega 12. novembrist 1926 muudeti Nõmme alev samanimeliseks linnaks ja linnavolikogu valimisi toimetati 15. ja 16. jaanuaril 1927.

Suurima rühmana tuli volikokku Nõmme kodanikkude ühing, kes sai 12 kohta 30-st. Ühing koostus oma suures enamuses kohalikest edumeelseist elanikest ja seltskonnategelasist vaatamata erakondlikule kuuluvusele, koaleerus õnnelikult teiste vähemate rühmadega ja jäädvustas oma nime Nõmme linna ajalukku oma tööga Nõmme omavalitsuse elu uuendamisel ja linna arendamisel. Mõni aeg enne volikogu volituste lõppu tekkis ühingu juhtivate tegelaste vahel ilmavaateline lahkuminek, mis sai ühineule saatuslikuks. Väike grupp energilisi inimesi hakkas tegema enamusele teravat opositsiooni põhjusel, et linnavalitsus oma otsuste tegemisel arvestas ainult linna üldisi huve ja jättis rahuldamata või rahuldas ainult äärmiselt piiratud ulatuses üksikute isikute kaugelevatavaid huve. Tulemuseks oli ühingu loobumine esinemast järgmisil valimisel ja teerlaste laialiminek mitmesugusesse teisisse koondisisse. Praegu on see ühing likvideeritud.

Praegune linnavolikogu koostub 11 väikesest rühmast. Suurim neist (6 voliniku) on majaomanikkude koondise rühm, kuna tervelt neli rühma omavad igauks vaid ühe voliniku. Selline killustunud koostis ei soodusta tööd, mispärast praegune linnavalitsus pole veel suutnud ületada oma eelkäija töötulemusi. Ka praegusel linnavalitsusel seisab seljataga, vähemalt vormiliselt, volikogu enamus, kuid koalitsioon rühmade rohkuse tõttu pole kuigi tugev.

Vaatamata rühmade väikesearvulisele koostisele, on olnud lagunemisi. Ametlikult on deklareeritud kahte juhtumit, tegelikult on neid olnud rohkem. Ametliku on teada, et sotsialistide rühmast on lahkunud üks ja erapooletute rühmast üks volinik. Mõlemad jäid edasi volikokku iseseisvate volinikena. Seega on üheliikmeliste rühmade arv tõusnud neljalt kuuele.

Linnavalitsus on viieliikmeline, neli neist palgalised, viies — palgata. Linna peaks on teist aega J. Lindemann, kes oli alevi ajal umbes viis aastat ka alevivanemaks. Tema juhatada on tehnikaosakond, linnaapea abi — majandusosakond ja hindamiskomisjon, üks nõunikest juhatab haridus- ja rahandusosakonda, teine hoolkandeosakonda ja kolmas tervishoiuosakonda. Revisjonikomisjon esimeheks on A. Tamm.

Linna administratiivpiiride ja maaala suurus on 16,4 km². Uulide üldine pikkus on ümmarguselt 140 km. Linnade ja alevite maaga varustamise seadusega tuli linna valdamisele ümmarguselt 1150 ha maad, millest on antud välja 1470 ehituskruunti. Viimaseist on müüdud pärisomanduseks 1090 kruunti, ülejäänud on müümisel. Hinna alammääraks on 6 s. ja ülemmääraks 40 s. m². Kruundi suurused on, tingituna aedlinna nõudeist, 1100 — 5400 m².

Linnal on 2802 kinnisvaravaldajat, neist 1798 majaomanikke. Ehituslaenu on antud 139 isikule kogusummas 293 466 kr.

Vabariigi Valitsuse otsusega 1925. a. on Nõmme arvatud tervishoiukaitse alla. See andis võimaluse panna maksma met-sakaitse-sundmääruse, kuna vastasel korral Nõmme suurim väärtus — männimets — oleks võinud saada raskesti kannatada vastutustundeta isikute teoviiside läbi. Linnal on oma metsavaht, kes jälgib sundmääruse täitmist. Linnal tekivad iäriesti kohtuprotsessid mändide omavõllilise mahavõtmise pärast, mis seni kõik

lõppenud linnavalitsusele soodsalt. Õnneks elanikkude rõhuv enamust toetab omavalitsust tema püüdeis ja aitab omalt-poolt kaasa metsakaitsele.

1927. a., kui linnaomavalitsus asus tööle, oli siin ainult üks algkool 12 klassikomplektiga. Rahvaarvu kasv sundis kiirelt asuma uue koolimaja ehitamisele, millega jõuti lõpule 1928. a. Uus koolimaja asub Hiiu jaama juures ja maksus ühes inventariga 109 490 kr. Sesse majja mahutati kaks algkooli ja tööstustäienduskool ja hiljem humanitaargümnaasium, kui selle avamiseks saadi vastav luba. Algkool Nõmme jaama juures jäi endiselt töötama täie koormatusega. Seega on linnal praegu kolm algkooli, ühisgümnaasium ja täienduskool, peale selle töötavad Nõmmel linna toetamisel Saksa Kultuuromavalitsuse algkool, vene eraalgkool ja

rahvaülikool. On kaks eralasteaeda.

Arvestades linna laialdast maaala ja et Hiiu koolimaja on äärmiselt koormatud õpilastega, asuti ehitama Kivimäe jaama juurde veel üht uut koolimaja kuueklassilise algkooli jaoks, mis avatakse hiljemalt 1. jaanuariks 1933. Puuehitisena maksub maja umbes 44 000 kr. Nii ühe kui teise koolimaja ehitamiseks on saadud riiklikku ehituslaenu. Koolimajade ehitamine pole sellega aga veel lõppenud — Valdeki-Rahumäe linnaosa ootab pikisilmi koolimaja ehitamist oma raiooni ja täie õigusega. Arvatavasti eeloleval aastal algab ehitustöö, võimalik, et esialgu ainult algkooli esimeste klasside jaoks. On kaalumisel anda algkoolimaja, mis asub Nõmme jaama juures, ühisgümnaasiumile ja kui see teostub, siis tuleb Valdeki raiooni ehitada juba suurem koolimaja.

Koolid pakuvad järgmist pilti:

Ühisgümnaasium	4 klassikomplekti	— 139	õpilast,	12	õppejõudu,
Hiiu algkoolid	17	— 725	„	22	„
Nõmme algkool	8	— 315	„	10	„
Täienduskool	2	— 53	„	12	„

Linnal on iseseisev koolivalitsus, mis allub linnanõunikuks — haridusosakonna juhatajale. Koolinõunikuks on erikokkuleppel Tallinna koolinõunik Kr. Brüller.

Lastekodu asus üürimajas kuni 1928. a., mil ehitati riikliku toetusega oma maja. Sinna võib mahutada normaalloludes 32 last ja maksus 43 414 kr. Kui 1927. a. avati lastekodu üürimajja, oli lapsi 7, praegu, oma majas, on neid 37. Ka vanadekodu ehitamisega alati 1927. a.; praegu on see valmis ja kasutamisel pooles suuruses. Ehitus maksus ühes riigi toetusega ümmarguselt 27 000 kr. ja võimaldab ulalust 30 isikule. Tegelikult on sinna paigutatud 25 hoolealust, kellest suurem osa parandamatud haiged. Linnal on oma ambulatoorium, peamiselt hoolealuste tarvis, kus antakse arstiabi ka kõigile väga mõõduka tasu eest.

Odavad korterid on meelitanud Nõmmele elama rohkel arvul äärmiselt vaeseid inimesi ja töötuid, kes on raskeks koormaks linna kehvale kassale. Ses suhtes on Nõmme halvemas seisundis, kui vahest ükski teine linn Eestis. Kiiresti kasvavad elanikkude arv nõuab linnalt suuri väljaminekuid hariduse ja muude alade jaoks, mispärast ei suudeta kohelda hoolealuseid nõnda vastutulelikult, kui see on võimalik vanul linnadel. Nõmme on saanud üle riigi, eriti aga Toompeal, kuul-

saks oma „sõjakate naiste“ kaudu. Töötute küsimus on eriti raske. 1928. a. oli registreeritud 390 töötut, läinud aastal — 996, tänavu on näha ette kaugelt üle tuhande. See arv on kokkumapanev noore linna kohta, kel pealegi puuduvad igasugused tagavarasummad erakordsete aegade jaoks.

Perekonnaseisusametis on registreeritud 1926. a. seniajani 908 sündi, 163 abielu ja 531 surmajuhtumit, perekonnakirju on avatud 4345 isikule. Selle tööga on tulnud senini toime üksainsu ametnik, kassustades harva ühte lisatööjõudu.

Linnal on umbes 60 km pikkune elektrivõrk kolme alajaamaga. Vool ostetakse Riigi Turbatööstuse Ellamaa jõujaamalt. Sellekohane pikaajaline leping, mis sõlmiti alevivalitsuse ajal, on, arvestades põhjalikult muutunud olusid, linnale ilmselt kahjulik, kui võrrelda teiste linnade elektri omahinda. Siiski on suudetud saada väikest puhaskasu. Nii oli see 1928./29. a. 7269 kr. ja möödunud eelarveaastal 15 115 kr. Varanduste väärtus on tõusnud 33 120 kroonilt 1927. a. — 86 962 kroonile praegu. Uulide valgustamiseks kasustati 1926. a. 1300 kv. läinud aastal juba 7000 kv. Kulu sel alal tõuseb järjesti. Linnavalitsus on pannud erilist rõhku võrgu laiendamisele ja paaril viimasel aastal viinud elektri täiesti omal

kulul selliseisse kohisse, kus see end majanduslikult kaugelgi ei tasu. Seda on tehtud uulivalgustuse huves, väljudes heakorra tõstmise püüdeist.

1928. a. avati oma apteek, mille puhaskasu näitab langemise tendentsi põhjusil, mis ei olene apteegist. Esimesel aastal oli puhaskasu 5818 kr., läinud aastal — 3361 kr. Ka aptegi asukoht pole valitud õnnelikult, mis oli tingitud vastavate ruumide puudusest. Loodetavasti juba tuleval aastal kolib apteek uutesse ruumesse, mis valmimas ühel erasikul.

Viinapood avati 1927. a.; selle puhastulu langeb samuti aasta-aastalt, mis on tavaline nähe igalpool. 1928. a. oli see 3740 kr., läinud aastal — 2356 kr.

1928. a. avati oma toiduaineteturg, kuhu hiljem ehitati ka turukaubamaja. Ehitus maksus ümmarguselt 27 000 kr. Kaubamajas, milline leiab elavat tarvitamist, on 28 kauplusruumi.

Uulide prügitamisele on tehtud jõukohaseid kulutusi, tulemused pole aga kuigi suured, arvestades uulide üldist pikkust. Siin on eelolevaiks aastaiks suur tööpöld ja raha kulutamise koht. Linna planeerimise kava järgi peab kujunema Vabaduspuiesteest, mis läbib linna, peauul. Juba kolmandat aastat on käsil selle prügimine, mis tehakse hädaabitööde korras. Ka kiwide ostmiseks annab Teedeministeerium raha, sest ta on huvitatud selle tee olemasolust linna tagamaade huves. Pärnu maantee, mis läbib samuti linna, hoitakse korras bensiini- ja jõuvankritemaksu abil, mispärast on see tee üldiselt rahuldavas seisundis ja bituumentatud mitme km pikkuselt.

Linna majapidamisest saame pildi, kui võtame vaatlemisele kulud ja tulud 1931./32. eelarveaastal.

Korralisi kulusid	kr.	213 399.68
Erakorralisi	„ „	7 682.35
<hr/>		
Kokku	kr.	221 082.03
Ettevõtete kulusid	„	361 064.56
<hr/>		
Üldse kulusid	kr.	582 146.59
Korralisi tulusid	kr.	213 599.66
Erakorralisi	„ „	6 000.—
<hr/>		
Kokku	kr.	219 599.66
Ettevõtete tulusid	„	381 898.78
Arvates maha ettevõtete puhastulu	„	20 834.22
<hr/>		
Üldse tulusid	kr.	580 664.22

Kulud on ülekaalus 1482 kr. 37 s., ühes eelmiste aastate puudujääkidega — 14 341 kr. 30 s.

Korraliste kulude üldsummast on linn kulutanud linna valitsemise alal 12,53%, heakorra — 11,49%, hariduse — 18,84%, hoolekande — 17,89%, tervishoiu — 2,50%, muil aladel — 14,9%, laenude tasumiseks — 21,85%.

Kinnisvaramaksust saadi 24,27%, tulumaksust — 4,04%, maade planeerimisest — 5,18%, maade müügist — 14,34%, maade renditamisest — 3,46%, heakorralalt — 6,37%, mitmesuguseist maksudest — 14,47%, ettevõtete puhaskasu näol — 9,75% korraliste tulude üldsummast.

Tulumaksu pole linn saanud vastavalt oma rahvaarvule, vaid jagamise aluseks on olnud 1922. a. rahvalugemise andmed. Vahepeal on aga elanikkude arv kasvanud enam kui kahekordseks. See ülekohtune olukord muudeti käesoleval aastal Nõmme linnavalitsuse palvel ja Eesti Linnadeliidu juhatuse toetusel.

Linna laenude ja võlgade summa on 188 177 kr. 64 s., s. o. 13 kr. 44 s. elaniku kohta. Iga elaniku kohta on linnal varandusi 34 kr. 72 s. eest.

Kinnisvarasid	kr.	304 453.99	eest
Vallasvarasid	„ „	65 978.35	„

Kokku	Kr.	370 432.34	eest
Ettevõtete varasid	„	115 636.30	„

Üldse kr. 486 068.64 eest

Linnal on lihajärelevaatuspunkt, mis töötab edukalt erieelarve alusel loomakarsti juhtimisel.

Linn ostab vett Raudteevalitsuselt Hiiu jaama juures asuvast puurkaevust ja varustab sellega oma koolimaju ja turukaubamaja ja müüb edasi teisile tarvitajaile. See ei lahenda aga vesivarustuse küsimust terve Nõmme kohta, milline küsimus peab vist jääma lahtiseks kauemaks ajaks. Tõenäoliselt tuleb majaomanikel sobitada üksteisega kokkuleppeid ja ehitada ühiseid puurkaeve: senini aga ajavad läbi igauks oma käsikaevuga, kusjuures väga mitmed kasustavad elektripumpe ja juhivad vee torustikkude kaudu korteritesse.

Kui puhtavee küsimus ei tee praegu veel küllaldast muret ja laseb end korraldada hõlpsamini, siis ei saa seda öelda reovee kohta, eriti vanemais ja tihedalt asundatud linnaosis. Reovete juhtimine ehituskruntide maa sisse ei või kesta

igavesti, kuigi Nõmme sõre liiv pakub seks näilisi eeldusi. Juba on tulnud ilmsiks vanas linnaosas üksikuid juhtumeid, kus käsikaevude vesi on muutunud toidukõlbmatuks, rääkimata maapinna rüvetamisest üldse. Linnavalitsus on lasknud asjatundjal koostada reoveekanaliseerimise kava, mille elluviimine võib aga teostuda rahalisil põhjusil järk-järgult paljude aastate jooksul. On võimalik juhtida vett läbi mitmete puhastusseadistuste Valdeki raba läbistavasse Pääsküla jõkke. Ka riik on huvitatud reovee küsimusest oma Emade- ja Imikutekodu, Pioneerpataljoni ja riigi toetusel ülalpeetava Kopsuhaigete-sanatooriumi pärast. On näha, et hädaabitööde krediitid juhatakse sellele alale, mis pärast on loota juba lähemal ajal reaalseid tulemusi.

Nõmme kiiret kasvu on soodustanud elektriraudtee. Ilma selleta poleks mõeldav Nõmme ta praeguses seisundis. Andes tõele au, peab tunnustama, et Raudteevalitsus, eriti Teedeministeerium, on ilmutanud viimasel ajal head tahet parandada ja soodustada liiklemist, mille tõukejõuks oli kartus omnibuse pärast. Nõmme linnal poleks tegelikult tarvis omnibuse liiklemist mööda Pärnu maanteed, kui raudtee tuleks vähegi paremini toime oma asjaga. Ei tule panna pahaks, kui elanikkude nõudmised kasvavad ja ei lepita enam sellega, mis oli kiiduväärt 5—6 aastat tagasi. Rahvas tahab saada tihedamat ja kiiremat liiklemist, pealegi kui ollakse teadlikud, et elektriraudtee töötab suure puhaskasuga.

Omnibuse liiklemist on linnal tarvis eriti mööda Vabaduspuiesteed, vastasel korral linna uued ehitusraioonid surevad välja. Pole mõeldav, et inimesed, kes käivad alaliselt Tallinnas teenistuses, peavad käima jalgsi mitu *km*, et jõuda raudteejaama. Elektriraudteel on Nõmmel viis jaama — Rahumäe, Nõmme, Hiiu, Kivimäe ja Pääsküla, kuid vaatamata sellele ei loobu Nõmme linna omavalitsus kunagi püüdest saada omnibuse liiklemist mööda Vabaduspuiesteed Tallinna kesklinna. Et see juba

varsti teostub, vaatamata kõigile takistustele ja vastutöötamisile, on päris kindel.

Arstid annavad Nõmmele kiitva otsuse kuiva õhu pärast. On ka tõenäolik, et Nõmmest poleks saanud kunagi seda, mis ta on praegu, kui ta oleks asunud niiskel mererannal. Tunnustades täiel määral seda hüve, ei suuda nõmmelased siiski leppida supelusvõimaluste puudumisega. Juba pikemat aega otsitakse väljapääsu ummikust ja on tehtud mitmesuguseid kavu, millest mõned on kergesti teostatavad. Võtame need vaatlemisele.

Kivimäe ja Pääsküla vahel raudtee ääres asub raudtee endine liivauk, mida praegu kutsutakse „Kivimäe järveks“. Suvel, ilusate ilmadega, see otse kubiseb suplejaist, mis on aga siiski hädaasi. Ta on madal ja kõlbab seepärast vaid lastele. Laboratooriline analüüs näitas, et vesi on kõlblik toiduks, millest tuleb järeldada, et järvel on vee juurde- ja äravool. Tehtud puurimised näitasid, et on võimalik ilma hädaohuta järve süvendada ja seda kavatsetakse ka teha. Järelikult võib sellest saada supelkoht. Teise võimalusena võib tulla kõnesse Pääsküla jõe sängi toomine linna piiresse kõrge liivamäe alla, mis pole suur ega kallis töö; kui kasustada hädaabitöölisi. Kolmandaks on kunstliku ujumisbasseini ehitamine, milleks küll projekt koostatud, kuid puudub raha. Grupp noori arhitekte on selle küsimuse algatanud ja nüüd otsivad erakapitali, millega teostada seda kava. Linnavalitsus ei keelduks oma kaasabist.

Põhjalikult on töötamata läbi kava, mille järgi linna piires asuvasse Valdeki rappa tuleks lasta tekkida suurem järv. Kava kohaselt tuleks tõkestada veerohke Jaani oja ja lasta ujutada üle raba kuni mullavallideni, mis tulevad ehitada. Järve tuleks varustada ujumiskohtadega vastavalt korraldatud põhjapinnaga. On eeldusi arvamuseks, et see meeldiv plaan pole siiski teostatav või vähemalt ei saa sellest sellist järve, millist igatsevad Nõmme elanikud supelusvõimaluste saamiseks.

Perekonnaregistris erilehekülje avamisest adopteeritud isikule.

Perekonnaseisuseadus, samuti ka selle seaduse juhtnõõrid ei näita otsekohe, millises ulatuses ja millise korra järgi tuleks avada perekonnaregistris erilehekülje adopteeritud isikule. Perekonnaseisuseaduse § 2 mainitakse üldjoonis, et perekonnaregistrisse tähendatakse kõik isiku perekonnaseisumuuted sünnist surmani kronoloogilises järjekorras vastavate aktide, protokollide ja tunnististe põhjal. Tugedes selle normi loogilisele järeldusele, tähendatakse juhtnõõride § 80, et perekonnaregistri põhjal antud perekonnaseisutunnistis sisaldab kõiki isiku perekonnaseisumuuteisse puutuvaid andmeid tunnistise andmise päevani. Sellise perekonnaseisutunnistise vorm on nähtud ette RT 22 — 1926 vorm nr. 8 all. Perekonnaseisutunnistise sisuline külg leiab käsitamist juhtnõõride § 81, kus loendatakse vastavaid andmeid, milliseid tähendatakse tunnistisele, ja nende järjekord. See norm näitab siis kaudselt perekonnaregistris isikule avatava erilehekülje avamise korda, vastavate andmete sisaldavust ja nende järjekorda. Juhtnõõride § 81 on ka ainus juhised, milles mainitakse, et antavale perekonnaseisutunnistisele märgitakse isiku adopteerimise aeg, adopteerija perekonnanimi ja nimi jne.

Ülaltähendatud norm jätab aga tähen-damata, kuidas toimetada andmete fikseerimist perekonnaregistri erileheküljele siis, kui on tegemist kasu- (adoptiiv-) vanematega, kuigi nende andmete tähendamine erileheküljele leiab otstarbekohasuse seisukohast teostamist praktikas. Pole huvitusetu vaadelda näitlikult adopteeritud isikule perekonnaregistris erilehekülje avamise korda varemmainitud juhtnõõride ning kujunenud praktika kohaselt. Seks algame adopteerimise küsimusega, milline kuulub BES järgi rahukogude kompetentsi, kuid millise toimingu üksikasjust peaksid perekonnaseisuametnikud olema teadlikud vähemalt ulatusel, nagu see vajalik kodanikkude nõustamisel. Siin näeme, et esimeseks eeltingimuseks peavad olema kodanikud, kes soovivad adopteerida teatud isikut, temast 18 aastat vanemad. Vanuse fikseeritud vahele tugeneb üldse adopteerimistoimingu alatusvõime algatajate isikute suhtes. Adopteerimise palvega pöörduvad asjast huvitatud isikud vastavate rahukogude poole,

milliseile palveile tuleb lisada juurde: 1) vaeslastekohtu tunnistis selle üle, et teatava isiku adopteerimine vastavate isikute poolt pole kahjulik adopteeritavale; 2) sama kohtu tunnistis adopteeritavale kahe eestkostja määramise üle; 3) adopteeritava isiku lihaste vanemate notariaalne nõusolek, millega nad lubavad oma lapse adopteerimist teatavate isikute poolt; selline nõusolek võib jääda ära juhtumil, kui adopteeritava vanemad seda avaldavad suuliselt kohtuistungil; 4) adopteerija ehk adopteerijate perekonnaseisutunnistised (väljavõtted vastava omavalitsuse perekonnaregistri erileheküljelt); 5) adopteeritava isiku sünnitunnistis (väljavõte vastava usuühingu sünnimeetrikaraamatust või -registrist ehk omavalitsuse sünniregistrist); sellist dokumenti asendatakse sagedasti perekonnaseisutunnistisega; 6) vaeslastekohtu tunnistised adopteerija ehk adopteerijate oma seaduslikele alaealisile lastele eestkostjate määramise üle. Ülaltähendatud tõendiste juurdelisamisega adopteerimise palvele võidakse seda esitada vastavale rahukogule.

Edasikaebust adopteerimisotsusele võidakse esitada kohtupalatile kahe nädala jooksul. arvates otsuse lõppvormis valmistamise päevast. Pidades seda silmas, võivad perekonnaseisuametnikud kasutada ainult kohtuotsuste ärakirju, millised on varustatud märkusega otsuse seadusejõusse astumise aja kohta. Juhtumil, kui edasikaebust ei järgne, esitavad kasu-vanemad seadusejõusse astunud kohtuotsuse ärakirja vastava omavalitsuse perekonnaseisuametnikule adopteerimisotsuse märkimiseks sünni- ja perekonnaregistris.

Et perekonnaregistris ei tekiks tühi-kuid, tuleks asuda adopteerimistoimingu suhtes samale seisukohale, kui abielulahutuse alal, kus abielulahutuse palve esitamisega nõuab kohus nõudjalt sellekohast perekonnaseisutunnistust koos abielutunnistisega. Hiljem, kui sellekohane otsus on astunud seadusejõusse, saadab kohus otsuse ärakirja sellele omavalitsusperekonnaseisuametnikule, kelle poolt oli antud vastav perekonnaseisutunnistis, märkimiseks sellekohaseis raamatuis. Juhtumil, kui abielu registreerimise koht on lahkuminev abiellujate perekonnakirjade pidamise kohast, saadab kohus vastava

ärakirja ka perekonnaseisuametnikule, kelle juures toimetati abielu registreerimist. Riigikohtu poolt on selline korraldus tehtud rahukogudele juba varem ja analoogiliselt sellele tuleks seda panna maksma ka adopteerimistoimingute juures. Tegelikult nõuavad kohtud adopteerijailt nende perekonnaseisutunnistist ja adopteeritava sünni- või perekonnaseisutunnistist ja seetõttu poleks adopteerimisotsuste ärakirjade saatmine omavalitsusperekonnaseisuametnikule millegagi takistatud, pealegi on välismail selline kord juba ammugi maksmas.

Nagu juba tähendatud, osutuvad omavalitsusperekonnaseisuametnikule adopteerimisotsuste ärakirjade esitajaiks adopteeritud isiku kasuvanemad, harvemini nende volinikud. Otsest korda adopteerimisotsusest teatamise kohta pole nähtud ette ka Perekonnaseisuseaduses. Mainitakse vaid, et seaduslikus korras toimetatud seadustamised, adopteerimine, perekonnanime muutmine või võtmine, abielumine, abielu lahutamine või maksvussetuks tunnustamine, registreeritakse vastavate omavalitsuste perekonnaregistreis sellekohaste dokumentide põhjal. Perekonnaseisuseaduse kohta antud juhtnõu-ride § 67 kohaselt märgitakse kohtuotsuse põhjal adopteerimine perekonnaregistri märkuste-lahtrisse, loogiliselt tuleb siis sellist registreerimist teostada adopteeritud isiku, tema lihaste ja kasuvanemate või -vanema perekonnaregistri erileheküljel varemmainitud kohal.

Vaatame nüüd lähemalt, kuidas sünnib tegelikult adopteeritud isikule erilehekülje täiendamine sellekohase seaduse jõusse astunud kohtuotsuse põhjal, kusjuures teame, et isikul oli juba enne adopteerimist avatud erilehekülje perekonnaregistris vajalikkude andmetega tema enda ja ta lihaste vanemate üle. Esitatud kohtuotsusest selgub, et lapsendajaiks osutub abielupaar, kellel samuti nagu adopteeritu lihaseil vanemalgi oli juba varem avatud erilehekülje perekonnaregistris.

Esitatud kohtuotsuse põhjal toimetab perekonnaseisuametnik vajalikke muudatusi ja täiendusi järgmiselt:

1) Adopteeritud isiku erileheküljel paigutatakse endine perekonnanime sulgudesse, kirjutades juurde kasuvanemalgi või -vanemalt saadud uue perekonnanime. Lihaste vanemate andmed jäävad muutmata, kuna alluvas järjekorras neile tähendatakse andmed kasuvanemate või

-vanema kohta. Nagu juba tähendatud varem, ei nõua Perekonnaseisuseaduse kohta antud juhtnõu-ride § 81 adoptiivvanemate suhtes mingeid andmeid peale adopteerija ees- ja perekonnanime. Et aga täiendavate ja tarvilikkude andmete märkimine pole mingi seadusega keelatud ja pealegi kus Perekonnaseisuseaduse kohta antud juhtnõu-ride § 81 osutub sisult puudlikuks ja mõnes osas isegi on vastolus juhtnõu-ride teiste osadega, näiteks — perekonnaseisutunnistise vorm on täielikult vastolus selle normiga, siis tegelikult praktiseeritakse ka kasuvanemate andmete täiendamist lihaste vanemate andmete ulatusel. Isiku erilehekülje märkuste-lahtris fikseeritakse lühidalt sellekohase kohtuotsuse sisu, selle tegemise ja seaduse jõusse astumise aeg. Seda märkust varustab perekonnaseisuametnik juhtnõu-ride § 15 kohaselt märkuse tegemise koha, aja ja oma allkirjaga. Vajalikkude muudatuste ja täienduste järgi erileheküljel tehakse sellekohaseid muudatusi ka erilehekülje kartoteegikaardil.

2) Mis puutub adopteeritud isiku lihaste vanemate erileheküljisse, siis tehakse ka nende märkuste-lahtreisse vastav märkus, milline on analoogiline adopteeritud isiku erilehekülje märkusega. Samuti täiendatakse ka kasuvanemate erilehekülgi, kusjuures nende kasulaps fikseeritakse nende erileheküljele laste kronoloogilises järjekorras, tähendades lapse eesnime juurde sõna „adoptiiv“.

Kohtuotsused adopteerimise kohta on sagedasti erinevad, olenedes sellest, milliseil motiivil ja millises ulatuses soovitakse adopteerida teatud isikut. Tingituna sellest, pole ka vastavad muudatused perekonnaregistreis ühtlased ja nad olenevad kohtuotsuseist. Näiteks, palus kodanik N. N. rahukogu lubada talle kasulapseks A. B-d. Sellise palve põhjal saadud kohtuotsuse järgi täiendati A. B. erilehekülge järgmiselt: isiku perekonnanime lahtris ei tehtud mingeid muudatusi, sest et isiku perekonnanime jäi muutmata; et isik oli vallaslaps, jäi isa lahter tühjaks; lihase ema lahter jäi muutmata ja sellele alanevas järjekorras tähendati adopteeritu kasuisa andmed; erilehekülje märkuste-lahtris tähendati vastava rahukogu otsuse sisu, otsuse tegemise ja seaduse jõusse astumise aeg; kasuisa erileheküljele tähendati tema kasulaps, kusjuures lapse eesnime juurde lisati ta muutmata perekonnanime B. ja sulgudes sõna „adoptiiv“. Et adopteeritu perekonnanime ei muudetud,

jäi tema erilehekülje kartoteegikaart endiseks.

Allpool tutvume selliste erilehekülgede põhjal antud perekonnaseisutunnistise sisuga, millist dokumenti vajavad peaaegu alati nii kasuvanemad kui ka adopteeritu ise.

Nagu juba tähendatud käesoleva kirjutise sissejuhatuses, osutub Perekonnaseisuseaduse kohta antud juhtnööride § 81 sisuline nõue selliseks, mida on võimatu kasustada tegelikult. Sel normil puudub väliselt perekonnaseisutunnistise kin- nitatud plangi vorm ja kui anda välja selle alusel vastav perekonnaseisutunnis- tis, ei osutu see mitte väljavõtteks pere- konnaregistri erileheküljelt teatud isiku kohta, sest juriidiliselt seisukohalt peab perekonnaseisutunnistis sisaldama kõiki neid andmeid, millised on tähendatud vastaval erileheküljel. Sellest järgneb, et adopteeritud isiku erilehekülje põhjal antud perekonnaseisutunnistis peab loogilisel- selt, praeguse tegeliku korra järgi, sisal- dama adopteeritud isiku perekonna- ja ees- nime ja ta perekonnanime enne adopteeri- mist, samuti ta lihaste vanemate perekon- na- ja eesnimed, nende sünniaja ja -koha. Oletades, et käesoleval juhtumil on isik vallaline ja et perekonnaseisutunnistise vorm (nr. 8) ei näe ette teisi andmeid adopteerimisküsimuse kohta, tuleb tähenda- da veel tunnistise formulari ainult isiku alaline elukoht.

Kasuvanemate kohta käivad andmed, samuti ka adopteerimisotsuse tähenda- mine väljavõttena erilehekülje märkuste- lahtrist, tuleks tähendada märkuse kor- ras perekonnaseisutunnistisele väljaspool formulari, kusjuures selline märkus kannaks märkuse tegemise koha nimetuse, aja ja perekonnaseisuatmetniku allkirja. Sel- lises korras antud perekonnaseisutunnistis vastab praegusele tegelikule korrale; mil- line kord on ka leidnud aktsepteerimist järelevalveasutise poolt.

Ometi osutub selliste perekonnaseisu- tunnististe andmise kord eluvõõraks ja seetõttu esinevad sagedasti kodanikud protestidega selliste tunnistise sisu vastu. On teada, et adopteerimist toimetatakse tihti seks, et pakkuda teatud isikule, sa- gedasti vallaslapsesele, õiguslikku olukorda oma kasuvanemate suhtes, milline on võrd- ne seaduslikus abielus sündinud lapse omaga, s. t. võimaldatakse omandada adopteerimise teel isanime ja teisi õigus- tusi. Adopteeritu kasuvanemad on huvi- tatud peamiselt sellest, et nende kasulapse tunnistisele jäetakse tähendamata lapse lihased vanemad, põhjendades seda sel- lega, et lihaste vanemate tähendamine adopteeditud isiku perekonnaseisutunnis- tisele on otstarbetu, nende tähendamine mõjub sagedasti halvasti adopteeritule en- dale kui ka ta kasuvanemaile. eriti aga veel siis kui on tegemist alaealise lapsega. Oleks soovitatav, kui järelevalveasutis võ- taks kaalumisele selle küsimuse ja paneks maksma korra, milline oleks vastuvõeta- vam kodanikkonnale. Tuleks ka muuta Perekonnaseisuseaduse kohta antud juht- nööride § 81, milline on mitmeti vastolus maksva korraga.

Lõpuks pole liigne peatuda ka adop- teerimisotsuste märkimise korra juures vastavais sünniregistreis. Praeguse korra järgi tähendatakse sünniakti äärele lühi- dalt kohtuotsuse tegemise aeg, otsuse sisu ja seadusejõusse astumise aeg, samuti ka andmed kasuvanemate kohta. Akti sisu jääb aga muutmata. Mis puutub aga sün- nitunnistise väljaandmisse, siis tuleb sün- nitunnistisele tähendada väljaspool sisu- raami samu andmeid, millised on paigu- tatud akti äärele. Selline kord oli mak- sev ka endisel ajal, kus adopteeritud isiku sünnitunnistisele tähendati sellekohane adopteerimismärkus. Viimasel ajal on aga mitmed kohtud muutnud seda korda ja adopteerimisotsuseist antakse välja ai- nult sellekohaseid ärakirju.

Korterite-lugemine Kopenhaagenis, Fredriksbergis ja Gjentoftes.

H. V. Dahl.

Taani linnad Kopenhaagen, Fredriks- berg ja Gjentofte korraldasid ühes 5. no- vembril 1930. a. toimetatud rahvalugemi- sega ka korterite-lugemise. Sel teel kō- gutud andmed on nüüd töötatud läbi ja

ilmusid 1932. aastal trükis erilise raama- tuna, milline on 136 lehekülge paks ja kaustalt veidi suurem tavalisest statistili- sest kaustast.

Teatavasti on nimetatud kolm Taani

linna kasvanud täiesti kokku, nii et liikudes linnas ei teagi, kunas oled läinud üle ühest linnast teise, sest Fredriksberg ümbritseb Kopenhaageni juba kaunis mitmest küljest, kuna Gjentoftte omakorda ümbritseb jälle osa Fredriksbergi. Neil kolmel linnal on küll seni säilinud igaühel oma iseseisev linnavalitsus, kuid need töötavad siiski omavahel tihedas kontaktis, avaldades ka muuseas oma statistilised andmeid ühiselt. Sellisena ilmus ka kõnesolev väljaanne viimase korterite-luge-mise kohta.

Kopenhaageni kohta on peetud korteristatistikat, ühes rahvalugemistega, juba alates 1880. a., Fredriksbergi kohta — 1895. aastast, kuna 1901. aastast peale on andmeid ka juba Gjentoftte kohta. Viimane väljaanne pühendab kaks kolmandikku kirjeldava analüüsi jaoks, kuna üks kolmandik moodustab tabelaarosa. Raamatus tuuakse andmeid niihästi majade kui korterite kohta.

Nende linnade kasvu väljendavad 1925. ja 1930. aasta andmed kõrvutatuna.

Kinnisvarasid oli:

	1930. a.	1925. a.
Kopenhaagenis	37 334	32 152
Fredriksbergis	5 820	4 980
Gjentoftes	7 233	5 745

Neist kinnisvaradest oli selliseid, milles asus üürikortereid:

	1930. a.	1925. a.
Kopenhaagenis	33 822	29 258
Fredriksbergis	5 377	4 720
Gjentoftes	7 062	5 627

Viimaste hulka on arvatud ka sellised korterid ja majad, mida kasustatakse ainult suviseks elamiseks.

Protsendilisel on need linnad seega viie aasta jooksul — 1925. kuni 1930. aastani — kasvanud:

	Kinnisvara- sid üldse	Elukorterite- ga kinnisvarad
Kopenhaagenis	16,12%	15,60%
Fredriksbergis	16,87%	13,92%
Gjentoftes	25,90%	25,50%

Sellest näib, et kinnisvarade arvu juurdekasvu % Kopenhaagenis ja Fredriksbergis on võrdlemisi sarnane, kusjuures aga üürikorteritega kinnisvarade juurdekasvu % on Fredriksbergis 1,68 võrra madalam kui Kopenhaagenis, kuigi üldine kinnisvarade juurdekasvu % Fredriksbergis on isegi 0,75 võrra kõrgem kui Kopenhaagenis. Järelikult on juurdekasv tööstuslike ja üldse ilma elukorteriteta

kinnisvarade suhtes suurel määral juhitud Fredriksbergi. Gjentoftes on aga kinnisvarade juurdekasvu % tunduvalt suurem kui Kopenhaagenis ja Fredriksbergis, ületades esimese 9,78 ja viimase 9,03 võrra, kusjuures aga üürikorteritega ja üürikorteriteta kinnisvarade juurdekasvu %% seisavad üksteisele võrdlemisi lähedal. Sellest näib, et Gjentoftte juurdekasv sünnib peamiselt üürikorteritega kinnisvarade arvel.

Kuna kõnesolevad linnad korteristatistikas loevad iseseisvaks kinnisvaraks kõik majad, mil on iseseisev sissekäik, mitte arvestades seda, millisel krundil need asuvad, siis tuleks meil võrrelda nende kinnisvara mõistet meie korteristatistikas tarvitatava maja mõistega. Võrdluseks olgu tähendatud, et viie aasta jooksul — 1926. kuni 1931. aastani — kasvas elumajade arv Tallinnas kõigest 8,99% võrra, arvestades elumajadeks ka kõik need majad, kus üldse on elukortereid, seega talitades sama põhimõtte järgi, mis tarvitatud kõnesolevais Taani linnades. Sellest selgub, et meil Eestis on linnade kasvamine ümmarguselt poole vähem kui Taanis.

Vaadeldes nende linnade maju kõrguse ja suuruse järgi, saame järgmise pildi:

	Kopenhaa- genis	Fredriks- bergis	Gjen- toftes
4-kordseid ja kõrgemaid maju	48,6%	54,1%	4,2%
2- ja 3-kordseid maju	22,4%	12,8%	13,9%
Reamaju	1,4%	4,5%	3,2%
Villasid ja ühe-perekon- na-maju	27,6%	28,6%	78,7%

Kuna meie Eesti linnades domineerivad peamiselt 1- ja 2-kordsed majad, moodustavad need Taani pealinnades, nagu taanlased ise armastavad neid kolme linna kokku nimetada, võrdlemisi väikese protsendi, kusjuures aga ühe-perekonna-majad omavad siiski väga tähtsa koha, eriti Gjentoftes, kus see on määrava tähtsusega.

Kui Eesti pealinn majade arvu juurdekasvu mõttes jäi tunduvalt taha Taani pealinnadest, on see aga korterite juurdekasvu protsendi poolest neile võrdlemisi lähedal, mida tõendavad alljärgnevad arvud:

	Juurdekasv 5 aasta jooksul: Absoluutselt	%
Kopenhaagenis	19 478	11,25
Fredriksbergis	2 611	8,58
Gjentoftes	2 319	22,05
Tallinnas	3 401	9,44

Üldse oli kortereid Taani pealinnades 5. novembril 1930 ja Tallinnas 1. jaanuaril 1931 järgmiselt: Kopenhaagenis — 192 573, Fredriksbergis — 33 035, Gjentoftes — 12 838, Tallinnas — 39 417.

Et Tallinna korterite juurdekasv on 0,86% võrra suurem kui Fredriksbergis, kuid samal ajal majade juurdekasv oli üldarvus 7,88% ja võrreldes üürikorteritega majade arvuga — 4,93% vähem kui Fredriksbergis, on tingitud sellest, et Fredriksbergis oli ehitatud üheltpoolt väga palju maju üürikorteriteta ja teiselt poolt ka palju maju, mis küll sisaldavad üürikortereid, kuid millest siiski suurem osa on määratud muiks otstarbeiks. Peale selle on Fredriksbergi korterid palju suuremad Tallinna omist.

Pole huvitusest võrrelda nende linnade korterite suurust tubade arvu järgi omavahel. Kõrvutades Taani linnade andmed 1930. aasta novembrikuus Tallinna andmetega 1. jaanuariks 1931, mis ajaliselt seisavad üksteisele väga lähedal, saame järgmise pildi:

	Kopen- haagen	Fredriks- berg.	Gjentoft.	Tallinn.
1-toalisi . . .	8,0%	4,6%	2,7%	70,76%
2- „ . . .	42,2%	22,8%	16,4%	11,65%
3- „ . . .	23,4%	22,9%	18,9%	7,99%
4- „ . . .	15,7%	25,2%	19,6%	4,35%
5- ja rohk. toalisi	10,7%	24,5%	42,4%	5,25%

Kokku 100,0% 100,0% 100,0% 100,00%

Juba esimesest pilgust selgub, et Tallinna korterid on palju viletsamad kui kõigis Taani linnades, mis eriti väljendub 1-toaliste korterite arvus, milliseid Tallinnas on tervelt 70,76%, kuna teistel see arv kõigub kõigest 2,7 ja 8,0% vahel. Kõige rohkem on suuri kortereid — 5 tuba ja rohkem — Gjentoftes, kus neid on tervelt 42,4% korterite üldarvust, sellele järgneb Fredriksberg — 24,5%-ga, siis Kopenhaagen — 10,7%-ga ja viimaks Tallinn — kõigest 5,25%-ga. Gjentoftes suureneb korterite % kõikumata kindlas sammus ühes tubade arvu suurenemisega, Fredriksbergis läheb see sama rada kuni 4-toaliste korteriteni, kus jõuab oma kulinatsioonipunktini ja hakkab langema, Kopenhaagenis on 2-toaliste korterite % suurim ja väheneb, minnes suuremate korterite poole, järjekindlasti, Tallinnas on aga suurim % 1-toalisil, kust, minnes suuremate korterite, poole väheneb järjekindlasti. Seega on siis avaraimad korterid

Gjentoftes, sellele järgneb Fredriksberg, siis Kopenhaagen ja viimasena esineb Tallinn.

Täpseima pildi korterioludest aga annab võrdlus tubade ja elanikkude arvu vahel. Kuid ka siin paistab silma jälle sama vahekord, mis paistis korterite suuruse juures, kus Gjentoftes osutusid avaraimad olud, teisel kohal oli Fredriksberg, kolmandal — Kopenhaagen ja neljandal ning viimasel — Tallinn.

Tallinnas tuli ühe kohta keskmiselt 2,01 elanikku, Kopenhaagenis — 1,08, Fredriksbergis — 0,87, Gjentoftes — 0,82.

Seega on Tallinna korterid ligemal kaks korda rohkem koormatud elanikkudega keskmiselt toa kohta kui Kopenhaagenis ja ligemale kaks ja pool korda rohkem kui Gjentoftes.

Kõnesolevas Taani pealinnade korterite-lugemise kirjelduses võetakse muuseas lähemale uurimisele ülekoormatud korterid. Neiks loetakse kõik korterid, milles tuleb iga toa kohta üle kahe elaniku. Kuna aga Tallinnas tuleb keskmiselt üle kogu linna iga toa kohta üle kahe elaniku, siis kuuluks loomulikult kogu Tallinna korterid — arvatud välja vast-õige väike protsent — ülekoormatud korterite hulka.

Kopenhaagenis oli 15 632, Fredriksbergis — 1372 ja Gjentoftes — 507 ülekoormatud korterit.

Peale selle oli veel Kopenhaagenis 7771, Fredriksbergis 425 ja Gjentoftes 299 tugevasti ülekoormatud korterit, milliseiks loetakse sellised, kus iga toa kohta tuleb 4 ja rohkem elanikku.

Üldse analüüsitakse raamatus veel rida mitmesuguseid tunnuseid, nagu majade iseloom ja kasustamine, korrad, korterite arv majades, korterite asupaik majakordadel, korteripidajad, korteri mugavused, leibkonnad, nende suurus ja koostis, korteripidajad soo järgi, nende elukutsed, üksikisikute ja perekondade korterid, korterid, kus peetakse teenijaid, üürid, millele pühendatakse väga palju ruumi ja mida analüüsitakse mitmest vaatekohast, tuues muuseas ka võrdlusi teistest Skandinaavia linnadest, korterite kasustamine peale elamise veel muiks otstarbeiks, muud, mitte elamiseks kasutatavad ruumid, üüri suuruse ja korteripidaja tulu vahekord, erikirjeldus eeslinnade korterioludest.

Kroonika.

Petseri linna arenemisest ja majapidamisest möödunud aastail.

Petseri linn, mis kandis vanasti alevi (prigorod) ja alates Kateriina II. valitsemise ajast linna nime, ei erinenud millegi teisist ümbruskonnas asuvaist külist, küll vast seega, et linna keskkoh — Turuplats ja kolm-neli uuli, millised ühenduses Turuplatsiga, olid osaliselt sillutatud ja et Turuplatsil seisis paar kahekordset kivimaja, millised kuulusid jõukamaile setudele. Küll aga oli Petseri kuulus oma ajaloolise meeskloostri poolest, mille värvate ees Vene tsaar Juhan Julm raius möögaga maha kloostri ülema Korneliuse pea.

Harilikud ühekordsed palkidest ehitatud ja vooderdamata külamajakesed, ot-saga uuli poole ja kaetud puukoortega, Turuplatsil puukaubahoov, mõni teemaja, õllepood, kõrts, elanikke umbes 1500 (nüüd umbes 4500), kes suuremalt osalt põllupidajad, see oli kõik, mida pakkus Petseri enne Eesti valitsuse aega.

Kuni 1924. a. polnud Petseri linna majapidamises suuremaid muudatusi, kuna linnavolikogus oli enamuse vene rahvusest esindajail (8 eestlast ja 12 venelast). Alles alates 1924. a., kui linna esinduskokku pääsis eestlaste enamuse (10 eestlast ja 5 venelast), algas töö linna ehitamise ja kordaseadmise alal. Kohe asuti igasuguste sundmääruste avaldamisele ja linna maaalade, millised olid varemalt renditatud kodanikele põllumaana, planeerimisele ja ehituskruntideks tükeldamisele. Igal aastal renditati 99 aastaks umbes 50—60 ehituskrunti majade alla ja muuks otstarbeks. Ja maju ehitati igal aastal pea sama palju, kui oli antud krunte. Kesklinna ja selle läheduses, kus parim koht kauplemiseks, omandati ostuteel eestlaste poolt viltuvajunud vanad majad ja püstitati nägusad kahekordsed majad ning avati neis kauplusi.

1925. a. avaldati sundmäärus, mille põhjal linna uulel ehitati jalgteed. Samal aastal seati sisse puudamaks, millest saadi 68 200 kr.; selle rahaga sillutati hulk uusi uule; osa uule on sillutatud teedekapitalist saadud summadega.

1926. a. püstitati linna II (eesti) 6-klas-silise algkooli maja; 1931. a. ehitati ümber linnavalitsuse majad, mille tõttu linnavalitsuse ruumid suurenesid tunduvalt. Käesoleval aastal ehitati ümber linna

I (vene) 6-klasilise algkooli maja, kusjuures ruumid samuti suurenesid tunduvalt.

Kuna linn on lahutatud lõunapool asuvaist külist sügava Kloostri oruga ja külist võis pääseda linna, minnes paar *km* kõrvale, alati möödunud talvel hädaabitöolis-tega silla ehitamist üle selle oru. Käesoleval aastal ehitati selle silla jaoks beetontruup, milline maksus 6000 kr. ja mil-leks saadi krediiti puudamaksust. Käesoleval ajal täidetakse truubi kohal orgu. Seega valmiks tuleval aastal sild, milline maksub umbes 20 000 kr. ja on suure tähtsusega nii maaelanikele kui ka linlasile.

Veel on linnal palju uule sillutamata, kuna linna uute osade alla on planeeritud mitmed nurmed ja uulide arv ulatub üle 45. Kuid linnavalitsus püüab iga aasta eelarve korras ja teedekapitalist määratavate summadega sillutada mõnegi uuli.

Linna uulide äärde on istutatud Eesti ajal tuhandeid ilupuid ja peauulil — Aia uulil — ja rohelistel platsel asuvaid kõnniteid palistavad suvel mitmesugused lilled.

Petseri linnavolikogus oli 28. novembril 1932 arutusel volikogu poolt 15. märtsil 1932 valitud erilise komisjoni ettekanne möödunud talvel töötä töölistega olnud arusaamatuste selgitamise asjus, milles süüdistati linnavalitsust mitteõig-lase töötä tööliste kategooriasse jaotami-ses. Ettekanne kutsus esile pikki vaid-lusi. Kuna küsimus oli päevakorras vii-masena, katkes koosolek kvoorumil puudu-sel. Samal koosolekul otsustati anda Pi-kalaenupangale obligatsioon 5000 kr. suu-ruse laenu kindlustuseks. Tähen-datud summaga tasub linn elektriijaamale ostetud masina.

Petseri linna lasteabiandmiskomitee algas tegevust.

Linnavalitsuse ja kohalikkude ühingu-te ja organisatsioonide kokkuleppel loodud lasteabiandmiskomitee eesotsas linnapea A. Ruusmann'iga, milline komitee korral-dab Petseri linnas talvel puudustkannata-vate laste toitlustamist. Toitlustamist alati 5. detsembril 1932 linna uue vanade-kodu ruumes. Lõunasöögil on määratud 61 last. Peale selle antakse neile lastele, kes lõunasöögil ei saa käia ja kes veel väikesed, toiduaineid koju.

11. ja 12. detsembril 1932 korraldati komitee poolt linnas karbikorjandus ja pakikeste näol kingituste vastuvõtmist lastele abiandmise otstarbel.

Leedu — Brasiilia kaubaleping.

11. novembril s. a. kirjutati alla Rio de Janeiros Leedu—Brasiilia kaubalepingule. Leping näeb ette rea tollisoodustusi Leedu kaupadele, nagu lina, kaerad, merivaik, hobused, puu, nahk, linaseeme, või jt., ja Brasiilia kaupadele, peamiselt kohv, kakao, tee.

Lepingu sõlmimise tagajärjel suurenevad tunduvalt ekspordi võimalused Leedust Brasiiliasse. Seni veeti Leedust Brasiiliasse vähesel määral vaid tselluloosi.

Uusi tehaseid Leedu linnades.

Kaunases algas tegevust uus klaasitehas, milles leiab tööd 100 töolist. Tehas valmistab vaid valget klaasi.

Šiauliais asutatakse lähemal ajal kartulijahu-, siirupi- ja glükoosi- (viinamarjasuhkru-) tehas.

Suuremad aktsiaseltsid „Maistas“, „Pienocentras“ ja „Lietukis“ on otsustanud asutada ühiselt Panevežises suurt seebivabrikut.

Maaparandustöid Leedus.

Käesoleval aastal on teostatud maaparandustöid 46 000 ha pindalal, mis nõudis 3 000 000 litti kulu.

Võrreldes möödunud aastaga, mil maaparandusele kuuluv pindala ulatus 53 635 ha ja kulud tõusid 6 000 000 litini, on käesoleval aastal saadud läbi märksa vähemate kuludega, mis on tingitud peamiselt tööliste palkade alanemisest.

Viimase viie aasta jooksul on kuivatatud 201 420 ha suurune pindala, milleks on kulutatud 24 000 000 litti.

Elektrienergia tarvitamine majapidamises.

Elektritarnitus majapidamises on suurim Tšiikaagos — Põhja-Ameerika Ühendriikides, kus tarvitati 3 465 000 000 kv. elektrit. Sellele linnale järgnevad New-York, London, Pariis, Berliin ja Viin.

Pariisis, kus on 2 900 000 elanikku, tarvitatakse pea sama palju elektrit kui Londonis, kus on 4 400 000 elanikku.

Saksamaal tarvitatakse elektriköögile igas töölisperekonnas keskmiselt 45%, ametnikuperekonnas — 24% ja jõukama kihi perekonnas — 12% perekonna kogu elektritarvitusest.

Uued elektriköögid reguleeritava kuumusega asendavad jõudsasti gaasikööke, sest esimesed on hädaohutumad plahvatuse poolest ja ei levita mingit haisu.

(„Tablettes Documentaires Municipales“)

Kõigile lugupeetud kaastöölisile ja omavalitsustegelastele soovib

rõõmsaid jõulupühi ja
õnnelikku uut aastat

Ajakirja „**Linnad ja Alevid**“
toimetuse.

„EEKS-MAJA“

toimetab:

tule-, elu-, murdvarguse-, klaasi-
ja koduloomade

kindlustusi.

EEKS-MAJA uue põhikirja kohaselt ei nõua kindlustusvõtjalt sundvastutust.

EEKS-MAJA kindlustustingimused on kõigiti soodsad.

EEKS-MAJA maksab kindlustustasud välja täpselt.

EEKS-MAJA on oma tusedate reservide ning arvurikka kindlustusvõtjatepere tõttu võimsamaid kindlustusseltse Eestis.

Agendid igas linnas, alevis ja vallas.

„EEKS-MAJA“

Juhatus: Tallinnas, Lai t. 1, tel. 438-85.

Kontorid: Tallinnas, Lai t. 1, tel. 445-07, ja Harju t. 29, Tallinna Majaomanikkude Pangas, tel. 427-49.

Osakonnad: Tartus, Suurturg 3, tel 9-78; Valgas, Vabaduse t. 6, tel. 36; Viljandis, Tallinna t. 13, tel 1-73; Petseris, Kastani t., tel. 1-02; Rakveres, Lai t. 17, tel. 1-64.

Oskar
Kilgas A.S.

TRIKOO- PITSI- JA
SUKAVABRIK TALLINNA

VALMISTAME MOODSAID:

KLEIDI-, MANTLI-,
VOODRI- JA PESU-
RIIDED, SUKKI,
SOKKE, IGASUGU-
SEID PITSE JA
PAELU, TRIKOO-
SID JNE.

VABRIK: TALLINN, VOLTA 3.

Vastupidavaima ülikonna- ja mantliriide
leiate alati

Narva

Kalevimanufaktuuri

saaduste hulgast, samuti on kõikjal
saadaval ülipeeneid ja elegantseid
riideid daamidele ja härradele.

Vaatamata kõrgele headusele
äärmiselt odavad hinnad.

Väliskaupu ostes läheb meie raha
välismaale, suureneb järjest meie
töötatöliste arv ja jääb päevast
päeva vaesemaks riik! Seepärast
ärge ostke väliskaupu, vaid

tarvitage ainult

kodumaa saadusi!